

Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet

Pb 8036 Dep

0030 OSLO

Deres ref: 12/6734
Vår ref: 12/1916-2/PHOK/LISL
Dato: 29.11.2012

Svar på høring om forslag til lovendringer for å gi barn bedre beskyttelse mot vold og overgrep

Departementet drøfter flere mulige endringer i barneloven som de ønsker høringsuttalelser om. Folkehelseinstituttet gir uttalelser til noen av disse forslagene:

Bostedforeldres rett til å beskytte barn mot vold og overgrep

Barneloven §42 sier at barn har rett til samvær med begge sine foreldre og at foreldrene er ansvarlige for at denne rettigheten blir oppfylt.

Departementet peker på behovet for tydelighet rundt at barn har rett til å bli beskyttet mot vold og overgrep, og at denne retten må gå foran samværsretten. Departementet peker på at retten til beskyttelse mot vold og overgrep blir satt i fare ved at bostedforeldre som frykter at barnet blir utsatt for vold/overgrep hos samværsforelder, ikke våger å nekte samvær fordi dette kan bli brukt mot dem i en fremtidig rettsak om fast bosted. Dette kan altså føre til at bostedsforelder sender barnet sitt til samvær på tross av redsel for at barnet blir utsatt for overgrep. Påstander om vold/overgrep kan være vanskelig å bevise, og det at en forelder har framsatt påstander som ikke lar seg bevise, kan i en senere rettsak bli brukt som argument for at denne forelder er egnet som bostedsforelder. I straffesaker er filosofien at det er bedre at skyldige går fri enn at uskyldige blir dømt. Å kreve samme grad av bevis for å nekte en forelder samvær med barn, kan imidlertid føre til at barn blir tvunget til samvær med foreldre som utsetter dem for vold/overgrep.

Departementet foreslår å endre loven slik at det skal tydeliggjøres at foreldre har plikt til å beskytte sine barn mot vold/overgrep og dermed til å nekte samvær med den andre forelder dersom det er nødvendig for å forhindre vold eller annen behandling som setter den fysiske eller psykiske helsa til barnet i fare. Det blir dermed også presisert at retten ikke skal vurdere samværsnekt som følge av begrunnet mistanke om vold/overgrep som uttrykk for negative egenskaper hos bostedsforelder dersom samværsforelder senere reiser sak for retten.

Folkehelseinstituttet ser at en slik lovendring kan ha svært negative konsekvenser for samværsforeldre som blir uriktig anklaget for vold/overgrep. En slik lovendring vil også kunne øke faren for at foreldre bruker uriktige beskyldninger mot den andre som et våpen i konflikten. En uriktig beskyldning om vold/overgrep mot barn er kanskje noe av det mest stigmatiserende og ødeleggende en person kan bli utsatt for. Uriktige beskyldninger om overgrep vil også kunne være til skade for barnet.

Faren for at barn blir tvunget til samvær med en forelder som utsetter det for vold/overgrep må altså veies opp mot de sterke negative konsekvensene av uriktige beskyldninger om overgrep. Folkehelseinstituttet mener at behovet for å beskytte barn mot overgrep må veie tyngst, og støtter derfor forslaget om lovendring selv om vi ser at dette ikke er uproblematisk.

Spørsmål om barnevernstjenesten etter loven burde vært fritatt for taushetsplikt når barnevernstjenesten legger fram opplysninger for domstolen i barnefordelingsaker.

Departementet peker på at et lovfestet fritak for taushetsplikt vil tydeliggjøre barnevernets ansvar for å bidra med barnevernfaglige vurderinger i barnefordelingsaker.

Folkehelseinstituttet støtter dette forslaget. Barnevernstjenesten kan komme med viktige bidrag for å opplyse saker selv om sakene ikke føres etter lov om barnevernstjenester. Det er viktig at dette ansvaret tydeliggjøres.

Tap av samværsrett og/eller foreldreansvar som sivilt krav i straffesak.

Departementet foreslår at det skal bli anledning til å fremme krav om tap av foreldreansvar i straffesaker som omhandler anklager om at foreldre har begått straffbare handlinger overfor barn. Folkehelseinstituttet støtter dette forslaget av flere grunner:

Å gå gjennom en rettssak er vanligvis en stor påkjenning for både barn og voksne. Det virker som en unødvendig stor belastning for familier først å gå gjennom straffesak om vold/overgrep og deretter begynne på nytt med en sivil sak om foreldreansvar. Som departementet selv påpeker, er det fare for at foreldre ikke orker en ny rettssak etter å ha gått gjennom straffesaken, hvilket kan føre til at foreldre dømt for vold mot barn, beholder foreldreansvar selv om dette ikke er til beste for barnet.

Videre er det en fare at foreldre ikke har råd til sakkyndige uttalelser i den grad det er nødvendig i en sivil sak om foreldreansvar. I en straffesak vil retten betale for nødvendige uttalelser, og familiens økonomi vil dermed ikke avgjøre hvor godt saken blir opplyst av sakkyndige. Vi vet også at ikke-materielle ressurser, som mental kapasitet til å gjennomføre en rettssak og sosial støtte i en slik situasjon, ikke er jevnt fordelt i befolkningen. Mulighet for å fremme krav om tap av foreldreansvar i en straffesak, vil derfor kunne bidra til utjevning av sosiale forskjeller i barns oppvekstvilkår.

Barns deltakelse

Folkehelseinstituttet støtter forslaget om at beslutningstaker (dommer) får ansvar for at barnet blir orientert om utfallet av saker som omhandler samvær og bosted og at dommer også har en plikt til å forklare hvordan barnets ønske/mening er tatt hensyn til. Folkehelseinstituttet mener en slik bestemmelse vil være en viktig påminner for retten om å ta barns innspill på alvor, selv om man selvsagt ikke alltid vil falle ned på en dom som er i samsvar med disse innspillene.

Folkehelseinstituttet støtter også forslaget om at samvær blir nevnt i loven som et eksempel på et forhold barn har rett til å uttale seg om. Selv om barn ofte ikke er modne til å ta ansvar for viktige avgjørelser om samvær og bosted, vil det være viktig at de får uttale seg for at saken skal bli best mulig opplyst. Vi mener også at det er viktig at det presiseres for barn at de ikke har noen plikt til å uttale seg slik at de ikke føler seg presset til å ta parti i en konflikt eller uttale noe annet enn det de egentlig ønsker for å unngå å såre noen.

Barneloven har i dag en aldersgrense på 7 år når det gjelder uttalelse i saker som angår barn. Departementet foreslår en presisering i barneloven §31 for å synliggjøre at også barn under 7 år skal gis anledning til å uttale seg –dette for å imøtekomme anbefalinger fra FNs barnekomité. FHI ønsker i den sammenheng å understreke viktigheten av at dommere og andre som skal snakke med barnet, har barnefaglig kompetanse. Det er blant annet viktig at de som snakker med barnet, har kunnskap om hvordan spørsmål skal legges fram for at barna skal forstå hva det er snakk om. Det er også viktig at retten har kompetanse til å vurdere barnets uttalelse i lys av dets modenhet. Tilbakemeldinger til barnet om sakens utfall må også gis på en måte som tar hensyn til barnets alder og modenhet.

Opplysnings- og meldeplikt for dommere

Folkehelseinstituttet støtter forslaget om å lovfeste rett og plikt for dommere til å melde bekymring til barnevernet for forhold de får kunnskap om under utøvelse av dommergjerningen. Folkehelseinstituttet deler departementets syn om at det er vanskelig å se at det foreligger reelle hensyn som tilsier dommere ikke skal ha den samme opplysningsplikten om forhold vedrørende barn som leger, psykologer eller andre ansatte i forvaltningen.

Saksbehandling i barnelovssaker for domstolene – saker med volds- og overgrepssaker
FHI støtter forslaget om at saker med volds- og overgrepssaker bør behandles i retten heller enn i mekling. Den grunnleggende tanken ved mekling er at likeverdige parter skal høre hverandre, gi og ta, og dermed komme fram til en enighet. Mekling egner seg dårlig i situasjoner der en part er redd den andre parten. Det burde ikke være nødvendig å skulle forsøke å forhandle seg bort fra en situasjon med vold/overgrep mot sine barn eller seg selv. Folkehelseinstituttet mener derfor at vold- og overgrepssaker bør behandles direkte i retten uten å vente på at lovpålagt mekling først er gjennomført.

Bruk av sakkyndig bistand etter barneloven §61 første ledd nr. 3

Dagens regler sier at partene selv må dekke kostnader til sakkyndig bistand etter barneloven. Departementet drøfter en endring i loven slik at staten dekker slike kostnader. Folkehelseinstituttet støtter dette forslaget da det vil innebære mulighet for utjevning av sosiale forskjeller i hvor godt saker etter barneloven blir opplyst.

Likestillingsmessige konsekvenser av forslagene

Folkehelseinstituttet deler departementets syn om at hensynet til barns behov må komme foran eventuelle negative likestillingsmessige konsekvenser av de ovenfor nevnte forslagene.

Vennlig hilsen

Ellinor F Major
divisjonsdirektør

Heidi Aase
avdelingsdirektør